

SPANNENBERGER NORBERT

„Ösztönzés és alakítás, ébresztés és fegyelmezés, megtisztítás és támogatás”

A nemzetiszocialista népcsoportpolitika egy ismeretlen forrása

A nemzetiszocialista népcsoportpolitika nem járt be „egyenes vonalú” fejlődési utat. A nemzetiszocialisták 1933-as hatalomátvételét követően nem következett be új, radikális változás a külföldi német népcsoportokkal kapcsolatos politikában. Az elmélet és a gyakorlat erőterében számos objektív körülmény befolyásolta az új rezsim népcsoportpolitikáját, amely agresszív politikai szemantikájában önmagát „nagynémetként” (*großdeutsch*) határozta meg. A nemzetiszocialista mozgalom 1933-ig ellenzéki pozícióból kényelmesen dobálózhatott ilyen jelszavakkal, azonban azt is világossá tette, hogy a „népiségpolitika” (*volkstums-politik*) ideológiájában meglehetősen alárendelt szerepet játszott. Ha a nemzetiszocializmus önmagát „nagynémet” címmel illette, ez elsősorban propagandacélokat szolgált, hisz a Weimari Köztársaság egyik legnagyobb pszichés terhe az igazságtalannak érzett versailles-i szerződések erkölcsi-érzelmi elutasítása volt, mely nélkül egyetlen korabeli párt sem számított szalonképesnek. Két komponens teljesen nyilvánvalóvá tette ezt: A nemzetiszocializmus nem „népi” (*völkisch*), hanem faji (*rassisch*) ideológiát hirdetett még akkor is, ha természetesen az élő és épp ezért könnyen instrumentálható népiségi szólamokat – mint például a „népközösséget” (*Volksgemeinschaft*) – szintén felhasználta saját céljaira.¹ De épp ez a taktika könnyítette meg az átmenetet a Weimari Köztársaság politikájából a nemzetiszocialista népcsoport-politikába a harmincas évek közepén. Ebből az ideológiai gyökerekre visszavezetett etatista-pragmatikus politikából következett, hogy nem az érintett népcsoportok „érdeke” volt mérvadó (egzisztenciájuk biztosítása politikai, gazdasági, szociális stb. téren), hanem az adott „faj nyersanyagtartalmának” biztosítása annak érdekében, hogy a hierarchiában e népcsoportok felett álló „anyanemzet” érdekei érvényesüljenek. Hogy itt egy etatista elgondolásból származó alárendeltségi viszonyról volt szó, az érintett kisebbségek még sokszor a háború végéig sem tudták pszichésen feldolgozni.

Ez a problematika a német közvéleményben leginkább érzelmi húrokat megpendítő vitában, Dél-Tirol esetében vált nyilvánvalóvá. „Németországnak közös úton kell haladnia azzal az Olaszországgal, amely a nemzeti újjászületését éli, és amely előtt nagy jövő áll. Ehhez hozzátartozik a dél-tiroli németekről való világos és meggyőző lemondás. A Dél-Tirolról folyó fecsegés és a fasiszták ellen irányuló üres tiltakozások csak ártanak nekünk, mivel elidegenítik őket tőlünk” – jelentette ki Hitler már 1922-ben Münchenben.² Az ideológiai premisszák és a nemzetiszocialista térpolitika szövetségpolitikai kalkulációinak konfliktu-

¹ A korabeli terminusok kontinuitásához lásd egy nemrég megjelent kitűnő tanulmányt Richter, Ludwig: *Die Deutsche Volkspartei 1918–1933*. Düsseldorf, 2002.

² Gruber, Alfons: *Südtirol unter dem Faschismus*. Bozen, 1978, 171.

sában Dél-Tirol esete viszont nem kivétel, hanem sokkal inkább precedens volt hasonló konfliktusok megoldására. Külpolitikai érdekből ugyanis Hitler hajlandó volt – adott esetben csak átmenetileg – feláldozni a lengyel- vagy a magyarországi német népcsoportot is.³

Csak feltételesen beszélhetünk perszonális-szervezeti kontinuitásról a Weimari Köztársaság és a Harmadik Birodalom népcsoport-politikájában. Alapos elemzés után nyilvánvalóvá válik, hogy szervezeti és elitváltás jellemzi a harmincas évek közepét. A Weimari Köztársaság ún. népiségi szervezetei, mint például a VDA (*Verein für das Deutschtum im Ausland, Egyesület a Külföldi Németiségért*) adták ugyan az alapot, de ezek a szervezetek vagy megszűntek, vagy miután teljesen átformálták azokat, közvetlenül az *SS-Hauptamt* alá tartoztak. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a VDA neve ugyan fennmaradt, erősen korlátozott működését az SS irányította, s társadalmi domináns szerepét maga az NSDAP vette át. A náci hatalomátvétel ugyanis a „népiségpolitikában” is mindvégig centralizációs törekvéseket mutatott. Az újonnan létrehozott és közvetlenül Rudolf Heß alá rendelt *Népinémet Tanács (Volksdeutscher Rat)* hatáskörébe tartozott – legalábbis névlegesen – ez a terület. Ugyanakkor a külföldi németekkel foglalkozó legnagyobb civil szervezet, a VDA⁴ autonómiáját maga Heß erősítette meg, ezáltal is látszólag biztosítva a kontinuitást.⁵ Ez a propaganda fogás elérte a kívánt hatást: A VDA „felértékelése” nyomán Hitler olyan ellenfeleinek is kedvező irányba változott meg az álláspontja, mint például a felső-sziléziai katolikus képviselő Dr. Christoph Pan és a magyarországi német kisebbség szószólója, Jakob Bleyer professzor, aki túlradó lelkesedésében Hitlert „a mi népi kancellárunk”-nak nevezte.⁶

Ezek az első lépések azonban pusztán taktikai húzások voltak: A párt a fennálló struktúrák kihasználásával időt akart nyerni, mert abból indult ki, hogy egy átmeneti időszakról van szó. Ezért meg kellett nyerniük a meglevő népiségi szervezetek bizalmát. A nemzetiszocializmus népiségi szövegei igen hasznos szolgálatot tettek, hisz a rezsim konszolidálásáig a közös nevezőt kellett kidomborítani. Ez a stratégia már csak azért sem esett nehezebbre a náci rendszernek, mert mind kül-, mind belpolitikai síkon számos esetben kellett hasonlóan eljárnia.⁷ Ebben az összefüggésben elég csak arra utalni, hogy a külügyminisztérium

³ Ritter, Ernst: *Das Deutsche Ausland-Institut in Stuttgart 1917–1945*. Wiesbaden, 1976. 3.; Dél-Tirolról hivatalosan Hitler csak az *Anschluss* és Cseh-Morvaország megszállása után mondott le egy hivatalos egyezményben. Az egyezmény hatását illusztrálja, hogy míg az *Anschluss* a „völkisch” politika csúcspontjaként lett propagálva, s Dél-Tirol is saját „Anschluss”-ával számolt, az egyezmény után komoly zavargások támadtak Innsbruckban. Ugyanakkor Ciano elégedetten jegyezte fel naplójába: „La cosa va bene”. Gruber: *Südtirol unter dem Faschismus*, 231.

⁴ Az 1881-ben alapított VDA olyan ismert személyiségek támogatását tudhatta maga mögött, mint Heinrich von Treitschke, Theodor Mommsen, Felix Dahn és Franz Liszt. Az első világháborút követően Paul von Hindenburg vállalta a védnökséget. A tagok száma az 1919-es 700000-ról 1928-ra 2,5 millióra nőtt. *Vö. Globus*, 33. (2001) nr. 3. 8–9.

⁵ „Hitler mindenkit [a VDA-vezetőséget, Sp. N.] kézfogással köszöntött, és egy rövid beszédet tartott. Valamennyi résztvevőre mély benyomást gyakorolt Hitler személyisége, és az ő igen világos, komoly és józan okfejtése. Tőmondatai arról tettek tanúbizonyságot, hogy rendkívül beható ismeretekkel rendelkezik a határmenti és a külföldi németek mind általános, mind egyéni problémájáról.” Jacobsen, Hans-Adolf: *Hans Steinacher. Bundesleiter des VDA 1933–1937. Erinnerungen und Dokumente*. Boppard am Rhein, 1970. XLII.

⁶ Uo. 7. és 15.

⁷ Ez mind a kül-, mind a belpolitikára érvényes volt. Ide tartozott többek közt a szakszervezetek szétverése, a pártok megsemmisítése, a nagytőke bizalmának megszerzése stb. Ehhez jött még, hogy Németország soha nem volt külpolitikailag olyan elszigetelt, mint 1933 nyarán. S Danzig kivételével sehol sem tudott az NSDAP mint a „külföldi németiség motorja” érvényesülni. Részleteken lásd Broszat, Martin: *Der Staat Hitlers*. München, 1976, konkrétan a külpolitikáról: 274–283.

apparátusában és élén sem történt személycsere 1933 folyamán, amivel éppúgy a kontinuitást és az új rezsim szalonképességét igyekeztek demonstrálni. S nem utolsósorban a párt-szervezetek összevisszaságában sem forrt még ki, hogy ki kapja meg a legfőbb hatalmat a „népcsoportkérdésben”.⁸

A náci népcsoportpolitika – mint látni fogjuk – egy mereven egységes sémát igyekezett ugyan megvalósítani, ez azonban az adott népcsoportok különböző infrastrukturális adottságai miatt eleve kudarcra volt ítélve.⁹ Az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamaiban élő német kisebbségek mindössze 13–14 éves fejlődésének komparatív vizsgálata megadja a magyarázatot arra is, hogy 1933 után miért volt a nemzetiszocializmus befolyása olyan nyilvánvalóan különböző mértékű e kisebbségek létére. Ezért nem beszélhetünk homogén, a náci hatalmi apparátus által sablonosan egységesített délkelet-európai németsegről sem. S főleg nem értékelhetjük a magyarországi német kisebbség helyzetét modelltént.¹⁰ A legújabb kutatási eredmények ugyanis kifejezetten arra hívják fel a figyelmet, hogy – különböző okok miatt – a romániai, a jugoszláviai és a magyarországi németiség sok hasonlósága mellett igenis különböző utakon járt. S épp a magyarországi német kisebbség nem tudott lépést tartani az utódállamok német kisebbségeivel. Ez részben az infrastrukturális – politikai párt, német iskolarendszer és különböző érdekvédelmi szervezetek hiányára –, részben mentális okokra – például a magyar államiság eszméjéhez való kötődésre – vezethető vissza.¹¹ Végül nem szabad szem elől téveszteni, hogy a versaillesi-rendszer határmódosítása Délkelet-Európában semmilyen közvetlen előnnyel nem járt volna a német politika számára, ezért az ott élő német kisebbségek stratégiai értéke is kisebb volt számukra, mint a Birodalommal szomszédos országokban élőké.¹²

Az NSDAP végcélja az volt, hogy a „népiségi szervezetek” vezető pozícióiba saját kádereit ültesse, illetve azokat a saját állam- és pártrendszerébe illessze. Azonban hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a párt saját soraiból csupán csekély számú „népiségharcos” állt rendelkezésre, hisz a „népiségvédő munka” aktivistái főleg a nemzeti-konzervatív pártokhoz álltak közel. A náci párton belül egy igen heves konkurenciaharc bontakozott ki, mert számos párt-szervezet önmagának követelte e terület ellenőrzésének monopóliumát. Különösen a Wilhelm Bohle *Gauleiter* vezetése alatt álló *NSDAP Külföldi Szervezete (Auslandsorganisation der NSDAP; AO)* lendült azonnal támadásba.¹³ Bohle ezúttal hatáskörén kívül

⁸ Ekkor még a különböző párt-szervezetek – a *Politische Organisation (PO)*, a *Sturmabteilung (SA)* és a *Schutzstaffel (SS)* – között dúló hatalmi harc sem dőlt el. Lásd Erdmann, Karl Dietrich: *Deutschland unter der Herrschaft des Nationalsozialismus 1933–1939*. München, 1999. 110.

⁹ További árnyalt elemzést kívánna a tengerentúli német népcsoportok kérdése, hisz elvileg ezekre is igényt tartott a náci ideológia, de mind a földrajzi, mind a politikai adottságok más keretet szabtak. Elég legyen itt annyit megjegyezni, hogy e népcsoportok kisebb jelentőséggel bírtak az említett okok miatt, és inkább a megálmódott új német gyarmatok benépesítéséhez számoltak velük. Wilhelm, Cornelia: *Bewegung oder Verein? Nationalsozialistische Volkstumspolitik in den USA*. Stuttgart, 1998. 35–36.

¹⁰ Fahlbusch, Michael: *Wissenschaft im Dienst der nationalsozialistischen Politik? Die „Volksdeutschen Forschungsgemeinschaften” von 1931–1945*. Baden-Baden, 1999. 292.

¹¹ Seewann, Gerhard – Spannberger, Norbert (Hg.): *Akten des Volksgerichtsprozesses gegen Franz A. Basch, Volksgruppenführer der Deutschen in Ungarn, Budapest 1945/46*. München, 1999.

¹² Vö. Schödl, Günther: *Deutsches Reich und Auslandsdeutschtum*. In: Uő. *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Land an der Donau*. Berlin, 1995. 641–650.

¹³ Ernst Wilhelm Bohle (1903–1960) Rudolf Heßnek köszönhette karrierjét. 1931 óta volt tiszteletbeli munkatársa az AO-nak, melynek vezetését 1933. május 8-án vette át. Az AO-t mint az NSDAP külügyi osztályát 1931. május elsején alakították meg Hamburgban a külföldön élő párttagok pat-

eső területen folytatott tevékenységet, ugyanis az *Auslandsorganisation* pusztán a külföldön élő párttagok patronálásában volt illetékes. Bohle ennek ellenére célirányosan törekedett a birodalmi népiségszervezetek kiiktatására annak érdekében, hogy a külföldi német kisebbségeket totalitárius elvek alapján a saját védőszárnyai alá vegye, és azokat az „anyaország” parancsnoksága alá rendelje. Ez irányú tevékenységének legfőbb célpontja már 1934-től a VDA volt. 1937-re valóban sikerült is elérnie, hogy ezen „reakciós-konzervatív” egyesület egyetlen képviselője se tarthasson beszédet pártrendezvényeken.

Bohle hatalmának megnövekedése ugyanakkor nem állt riválisainak érdekében. Karl Haushofer 1935-ben meggyőzte Heßt arról, hogy a „kevésbé hatékony” *Népinémet Tanácsot* (*Volksdeutscher Rat*), egy új, a háttérben megbúvó szervezettel helyettesítsék, amelyek vezetését egy megbízható párttagtársra bízák. Az újonnan létrehozott *Kursell Iroda* (*Büro Kursell*) élére hívása, amely röviddel azután a *Népinémet Közvetítőhivatal* (*Volksdeutsche Mittelstelle*, VOMI) nevet kapta, a népiségi munka tényleges centralizálását jelentette, mivel e szervezet a „népi németeket” érintő valamennyi ügy mértékadó intézményévé vált. A VOMI névlegesen a *Führert* helyettesítő törzskar külpolitikai kérdésekkel foglalkozó megbízottja, Ribbentrop alá tartozott. A *Kursell*nek azonban meglehetősen rövid karrier jutott osztályrészül, mivel Himmler és Heydrich hamarosan közbelépett. Amíg a *Büro Kursell*-ben kizárólag pártkáderek töltötték be tisztséget¹⁴, addig Werner Lorenz *SS-Obergruppenführer* 1937 januárjában történt kinevezésével megkezdődött e szervezetnek az SS-be történő gyors betagozódása, a beosztottak is egyre inkább az SS soraiból kerültek ki.¹⁵ Ugyanakkor a német kisebbségek patronálása névlegesen, illetve állami szinten továbbra is a *Német Külügyminisztérium* [*Auswärtiges Amt*, AA] hatáskörébe tartozott. Miután Bohlé 1937 januárjában a külügyminisztérium államtitkárává nevezték ki, úgy tűnt, ő került előnyösebb pozícióba. 1937-ben a Rosenberg által vezetett *NSDAP Külpolitikai Hivatala* (*Außenpolitisches Amt der NSDAP*, APA) részéről is egyre hevesebb kritika érte a fennálló struktúrát. A kritikusok főleg azt kifogásolták, hogy a *Népinémet Tanácsban* kizárólag „konzervatív elemek”, nem pedig kipróbált nemzetiszocialisták tevékenykednek.¹⁶ Az átmeneti struktúrára nehezedő, a hatásköri összeütközésből fakadó nyomás Heßt is meggyőzte arról, hogy a népiségi munkát új alapokra kell helyezni. Haushofer Heßnek címzett 1936. december 10-i levelében hangsúlyozta, hogy „rendszerváltás” csupán akkor válható, „amennyiben az a kül- és világpolitikai helyzetünkre” történő visszahatások nélkül, a „kétségtelenül meglévő belpolitikai előnyök mellett” vihető végbe.¹⁷

Éppen ezek a külpolitikai körülmények jártak kedvező hatással a kurzusváltásra. 1933-ban a belpolitikai stabilizáció és a külpolitikai kontinuitás fenntartása még elemi érdeke volt a nemzetiszocialista rezsimnek. Ez Délkelet-Európában, illetve Magyarországon ko-

ronálása céljából. A szervezet tisztázatlan hatásköri viszonyaiból adódó nehézségei miatt Heß vette át a védnökséget ezen intézmény felett.

¹⁴ Jacobsen, Hans-Adolf: *Nationalsozialistische Außenpolitik 1933–1938*. Frankfurt/Main – Berlin, 230.

¹⁵ Werner Lorenz (1891–1974) 1929-ben lépett be a Pártba, 1931-ben pedig az SS-be. Két évvel később SS-Gruppenführerré nevezték ki, és beválasztották a Porosz Tartományi Parlamentbe is. Bár 1948-ben 29 év börtönbüntetésre ítélték, onnan már 1955-ben szabadon engedték. A VOMI-t valójában Lorenz helyettese, Behrends irányította a háttérből, aki Steinacher információi szerint a Gestapótól került a szervezethez, és egyike volt „1934. június 30. mézárósainak”. Jacobsen: *Steinacher*, 390. Behrends ezen kívül barátja és bizalmasa volt Heydrichnak, akinek meghatározó szerepe volt az SD felépítésében. Jacobsen: *Nationalsozialistische Außenpolitik*, 237.

¹⁶ Jacobsen: *Steinacher*, XLIV.

¹⁷ Jacobsen: *Nationalsozialistische Außenpolitik*, 234.

moly csalódást okozott a német kisebbségi mozgalomban. Annak vezetői ugyanis „a birodalomban lejátszódó nemzeti forradalomtól” erélyes diplomáciai intervenciót és végeredményben saját helyzetük javulását várták. De Berlin hangsúlyozta, különösen Magyarország esetében fenntartja a korábbi külpolitikai irányvonalat. A magyarországi németek szószólója, Jakob Bleyer professor ebben a politikában, nem minden ok nélkül, egy „második Dél-Tirol” veszélyét vélte felfedezni, vagyis hogy népcsoportja a nemzetiszocialista szövetségi politika áldozatává válik.¹⁸ A délkelet-európai államokkal kötött különböző gazdasági egyezmények következtében azonban megnőtt Németország befolyása ebben a régióban.¹⁹ A Róma–Berlin tengely 1936 októberében történt létrejöttét követően a keretfeltételek is kedvezővé váltak Németország számára. Az aktív Délkelet-Európa-politika kezdete 1936 végére, Rosenbergnek a *Völkischer Beobachter*-ben közzétett cikkével datálható, amelyben Románia határainak sérthetlensége mellett érvelt. A *Deutsche Tagespost* hasábjain Hitler megerősítette, hogy Rosenberg ezt a cikket az ő személyes utasítására írta.²⁰ Miután 1937 őszén Bohlét a külügyminisztérium államtitkárává, Ribbentropot pedig birodalmi külügyminiszterré nevezték ki, megnyílt az út a népcsoport-politika új irányelveinek meghatározása előtt, ami elsősorban a külpolitikára gyakorolt hatást.

Ezen összefüggésben keletkezett az itt közölt forrás. Az iratot a berlin-zehlendorfi *Szövetségi Levéltárban (Bundesarchiv)*, a R 43 II., 1408c. jelzet alatt őrzik.²¹ A dokumentum nem más, mint a Birodalmi Kancellária számára készült irat, a szerző és a pontos dátum megjelölése nélkül. Különösen egy a weimari időszakból származó, a népiségpolitika irányelveire vonatkozó tervszöveggel – amelynek szerzője Carl Georg Bruns, a német nemzetiségek jogtanácsosa, és amely szintén ebben a levéltárban található²² – történő összehasonlítás során válnak világossá a nemzetiszocialista „népcsoport-politika” eredendően különböző alapjai és érvei: „A birodalom határain kívül élő német népiség része az örök Németországnak. Ez a népiség az elszakíthatatlan sorsközösségből adódóan a lehető legnagyobb mértékben a birodalomból érkező német életimpulzushoz igazodik. Ugyanakkor a népiesség mélyre nyúló, saját gyökereire alapozva, saját népi élettörvényei szerint él, és olyan létformákat fejlesztett ki, amelyek megfelelnek az idegen államok adta [sic!] körülményeknek” – olvashatjuk az új kurzus alapelveit. Annak ellenére, hogy a beadványban demonstratívan hangsúlyozzák a weimari időszak „népiségi harcával” való kontinuitást, mégis nyilvánvaló, itt valami egészen másról van szó.

Az irányelveket hamarosan tettek követték. Mindenekelőtt a VDA birodalmi vezetőjét, Hans Steinachert buktatták meg 1937. október 17-én, és megszüntették az eddig propagandisztikus célból fenntartott VDA önállóságát.²³ Ezt az aktust a délkelet-európai országok ta-

¹⁸ Hans Otto Roth részére címzett levél, 1933. március 17. Idézi Beyer, Hans: *Die ungarländische Deuschumsfrage im Spiegel der diplomatischen Gespräche zwischen Budapest und Berlin*. In: *Gedenkschrift für Harold Steinacker (1875–1965)*. München, 1966. 297–328., itt 316.

¹⁹ Vö. Rhode, Gotthold: *Die südosteuropäischen Staaten von der Neuordnung nach dem I. Weltkrieg bis zur Ära der Volksdemokratien*. In: Schieder, V. Theodor (Hg.): *Handbuch der europäischen Geschichte*. Stuttgart, 1979. Bd. 7/2. 1144.; Hösch, Edgar: *Geschichte der Balkanländer. Von der Frühzeit bis zur Gegenwart*. München, 1993. 220–221.

²⁰ *Deutsche Tagespost*, 1937. február 25.

²¹ Itt szeretnék köszönetet mondani Gonda Gábornak e szöveg magyar nyelvű fordításáért.

²² Bundesarchiv Berlin, R 43 I./ 560. Bruns, C. G. : *Die kulturelle Autonomie für völkische Minderheiten.*; a Weimari Köztársaság délkelet-európai népiségpolitikájához lásd Schödl, Günther (ed.): *Land an der Donau*. Deutsche Geschichte im Osten Europas. Bd. 5. Berlin, 1995.

²³ Steinacher (1892 V. Theodor Schieder. 1971); tanár, katonatiszt és kisebbségi politikus. Mint fiatal tanár 1911-től 1914-ig a dél-tiroli Meranban küzdött az olasz befolyás ellen, a háború kitörése után

pasztalt politikusi és diplomatái is mint az aktív „népiség-politika” végét értékelték. Így például Gratz Gusztáv, a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület (MNNT) elnöke Budapesten a következőket jelentette ki: „Mindig az volt a benyomásom, és a mai napig meg vagyok győződve arról, hogy mind a német kormánytól, mind az NSDAP-tól távol álltak azok az akciók, amelyeket Steinacher Úr a V. D. A. pénzéből Magyarországon indított. Ebbéli meggyőződésemet megerősítették azok a tárgyalások, amelyeket Berlinben részben a Külügyminisztérium, részben a Nemzetiszocialista Párt Külügyi Hivatalával volt lehetőségem folytatni. A magyarság és a magyarországi németiség viszonyára vonatkozóan mindkét szervnél tökéletesen korrekt álláspontokkal találkoztam.”²⁴ Ez a megállapítás azonban a tényleges helyzet téves megítéléséről tett tanúbizonyságot! Pontosan azzal a megállapítással, amelynek értelmében eszentül „népünk egyetlen csoportját sem írhatjuk le”, teremtetődött meg mindazon országok ügyeibe történő beavatkozás „legitimációs” alapja, amelyek területein német kisebbségek éltek. Ennek értelmében Délkelet-Európában, de mindennek előtt Magyarországon szükség volt radikális változások megindítására. Berlin nyomására 1937 januárjában valóban kegyelmet kapott és rehabilitálták a magyarországi német kisebbség egyik ismert vezető alakját, Franz Bascht.²⁵ A VOMI-val történt egyeztetést követően a német külügyminisztérium KultA osztálya 1937. július 31-én kibocsátotta a 3258/37. sz. rendelkezését, amely értelmében az ellenzéki *Népinémet Bajtársi Közösség (Volksdeutsche Kameradschaft)* tekintendő a német kisebbség egyetlen legális képviselőjének.²⁶

Az idő azonban még nem érett meg a magyar kormánnyal való nyílt konfliktus vállalására, ezért diplomáciai szinten indult meg egy merész megtévesztő akció, melynek az ún. Széll-Heß-nyilatkozat jelezte a nyitányát. 1937. július 15-én Széll József magyar belügyminiszter tett közzé egy nyilatkozatot, melynek értelmében a magyarországi német kisebbség nem formálhat morális igényt a kisebbségvédelemre, mivel az nem „autochton”, hanem „önkéntes” kisebbség. E nyilatkozat ellenében Heß ünnepélyesen hangsúlyozta, hogy Berlin, akárcsak a múltban, úgy most is „nagy megnyugvással” vette tudomásul egy magyar politikus ez irányú nyilatkozatát, s a németek Magyarországon, mint a jövőben is, lojális állampolgárok, a „híd” szerepét töltik be a két ország között.²⁷ 1937 októberében Walter Funk, Birodalmi Sajtófőnök Budapesten szintén megerősítette, hogy a kisebbségek helyzete Magyarországon messzemenően kielégítő. Ennek szellemében írta meg a *Reichspost* budapesti tudósítója 1938 februárjában cikkét, amelyben pellengérré állította a *Népinémet Bajtársi Közösség* politikáját. Ebben „önhittséggel” és „radikalizmussal” vádolta őket, amellyel

önként jelentkezett a frontra. 1918–1920: a karintiai önkéntesekkel küzdött a szlovén expanzív törekvések ellen. Ezután több „népiségi harcban” is felbukkant – Felső-Sziléziában, Tirolban, Burgenlandban, 1923-ban pedig a Ruhr-vidéken. 1925-től a *Deutscher Schulverein Südmärk* ügyvezetője.

²⁴ Gratz, Gustav: *Deutsch-ungarische Probleme*. Budapest, 1938. 34f.; A politikus Gratról lásd Schödl, Günther: *Magyar politika túl a nacionalizmuson és a nemzeti államon. Gratz Gusztáv (1875–1946)*. In: *Történelmi Szemle*, 1. évf. (1986) 36–58 és Paál Vince (szerk.): *Gratz Gusztáv. Magyarország a két világháború között*. Budapest, 2001.

²⁵ Basch egyik beszédében a Gömbös-rezsim kényszer-magyarosítása ellen emelt szót, amit a „magyar nemzet gyalázása”-nak minősítettek. A bírósági ítélet felülvizsgálatát csupán 1936 végén, a birodalmi kormányzat beavatkozásának hatására vették fontolóra. Részletesen lásd Seewann – Spannenberger (ed.): *Akten* i. m.

²⁶ Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes Inl.II.D. R 100580. Erdmannsdorff jelentése, 1938. febr. 3.

²⁷ Tilkovszky, Loránt: *Teufelskreis. Die Minderheitenfrage in den deutsch-ungarischen Beziehungen 1933 V. Theodor Schieder. 1938*. Budapest, 1989. 234–239.; A nyilatkozat teljes szövegét lásd: *Deutscher Volksbote*, 1937. augusztus.

„jelentős kárt” okoztak a német–magyar kapcsolatoknak. Kifejtette, hogy „a Wilhelmstraße és más hivatalos szervek ennek ellenére újra meg újra belátták, hogy nem azonosulhatnak a »volksdeutsche Kameradschafttal«”.²⁸ Ez az érvelés lényegében megismételte Bohle államtitkár egyik előadásának tételeit, amelyben a *Magyar Külpolitikai Társulat* előtt a kisebbségi kérdéssel kapcsolatban a következőket fejtette ki: „A Birodalom nem engedi, hogy a Magyarországhoz fűződő kapcsolatait politikai fantaszta nem hivatalos kilengései a lehető legkisebb mértékben is megzavarják.” Ezt a kijelentést a magyar elit eddigi kisebbségi politikájának legitimációjaként értelmezte, a birodalmi szervek szándéka azonban merőben más volt. Az itt közölt forrás értelmében arra helyezték a hangsúlyt, hogy a német népcsoportok többé ne érvényesülhessenek konfliktusforrásként a Birodalom bilaterális kapcsolataiban, ugyanakkor a birodalmi szervek parancsnoklási jogát kötelezően keresztülvigyük.

Magyarországon még le kellett fektetni egy kisebbségi szervezet alapjait, Jugoszláviában és Romániában azonban mások voltak az adottságok. Ezekben az országokban fennállt a lehetőség egy, a kisebbségi szervezetekben (*Schwäbisch-Deutscher Kulturbund* és *Verband der Deutschen in Rumänien*) felszínre került „generációs konfliktus” eszközként történő felhasználására. Amint a Birodalomban, úgy 1937-re itt is egymásnak ütköztek a német külügyminisztérium és a birodalmi szervek, mindenek előtt az SS érdekei, ugyanis az utóbbiak megpróbálták – az ellenzéki, a nemzetiszocialista ideológiával szimpatizáló csoportok illegális támogatásán keresztül – a népcsoport-politikában is befolyásra szert tenni.

Amíg a belgrádi német követ, Viktor von Heeren a Stefan Kraft körül csoportosuló „rég vezetetés”, tehát a *Kulturbund* támogatása mellett emelt szót, addig a pártszervezetek a Jakob Awender vezette *Megújulási Mozgalom* (*Erneuerungsbewegung*) favorizálták. 1935-ben nyílt szakítást is sikerült előidézni, de csupán 1937-re vált oly mértékűvé a krízis a *Kulturbund* vezetésében, amely aztán erózióhoz és a nemzetiszocialista ideológia szimpatizánsainak megerősödéséhez vezetett. Romániában már 1932 májusában megalakult az ún. *Romániai Németek Nemzetiszocialista Önszegélyező Mozgalma* (*Nationalsozialistische Selbsthilfebewegung der Deutschen in Rumänien*, NSDR), mely szervezet két évvel később a *Nemzeti Megújulási Mozgalom* (*Nationale Erneuerungsbewegung*, NEDR) nevet kapta. Ugyanakkor a *Romániai Német Néppárt* (*Deutsche Volkspartei in Rumänien*, DVR) néven megalakult szervezet radikális irányzata vált az 1935-ben fellángolt vezetőségi konfliktusok következtében a VOMI illegális támogatásának célpontjává annak érdekében, hogy az legyőzze a „konzervatív” *Verband der Deutschen*.²⁹

A Birodalom külpolitikai sikereinek hátterében, amelyek nem maradtak hatás nélkül a német népcsoportok körében sem, tovább folytak a centralizációs intézkedések a népcsoport-politikát koordináló szervek körében is.³⁰ A *Führer* 1938. július 2-án kelt rendelkezése alapján megtörtént a VOMI-nak mint „központi szervnek” a legitimációja, melynek következtében tekintélyes anyagi eszközöket bocsátottak rendelkezésére, ugyanakkor a többi szervnek megtiltották, hogy a külföldi német népcsoportokkal foglalkozzanak.³¹ „Amit eredetileg a Párt koordinációs szervének szántak, az az SS saját »húzóerővel rendelkező hivatalává« fejlődött, amely a népiséppolitika egyre több területét és szervezetét vonzotta magá-

²⁸ *Reichspost*, 1938. február 2. Das Ende der „politischen Phantasten”.

²⁹ Vö. Böhm, Johann: *Das „Dritte Reich” und die historische Entwicklung der Deutschen Südosteuropas von 1933–1945*. Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik, 5/1. (1993) 7–26, itt 11f.

³⁰ Erdmann, Karl Dietrich: *Deutschland unter der Herrschaft des Nationalsozialismus 1933–1939*. München, 1980. 122–123.

³¹ Vö. Jacobsen: *Nationalsozialistische Außenpolitik*, 243f.

hoz.³² Ezáltal a VOMI ezen az illetékességi területen a német külügyminisztériummal osztozott. Az SS és az AA közötti hivatalos kapcsolat a többi ügyosztálytól helyileg is elkülönített hivatalon (*Deutschlandabteilung des Auswärtigen Amtes*) keresztül zajlott.³³ Ezzel a lépéssel a felszínen megtörtént a munkafeladatok összehangolása és egymással való egyeztetése a párt és az állam között. Hivatalosan tehát elvileg többé nem a konkurencia, hanem a feladatok praktikus felosztása jellemezte az együttműködést. Ez a konstelláció arra az alapelvre épült, hogy „a Birodalomban végzett munkának úgy kell zajlania, hogy az politikailag ne terhelje meg a népiséget”, ugyanakkor „ne jelentsen teherterét a Német Birodalom külpolitikája számára” sem.

Az itt közölt forrás hangsúlyozta a német népcsoportok „sokszínűségét”, azaz a német kisebbségek alapvetően különböző szervezeti, mentális stb. adottságait.³⁴ Az SS számára tehát adott volt az a feladat, hogy egységes feltételeket teremtsen. 1938 novemberében megalakult Magyarországon a *Magyarországi Németek Népi Szövetsége (Volksbund der Deutschen in Ungarn)*, így valamennyi délkelet-európai országban rendelkezésre álltak a megfelelő szervezeti keretek. A következő célkitűzés a kisebbség valamennyi tagjának országoként egyetlen népcsoportszervezet kereteibe történő összefogása lett volna. Ehhez meg kellett szüntetni a rivalizálást és valamennyi konfliktusforrást a népcsoport vezető rétegén belül. Jugoszláviában 1938 októberében kiáltották ki a „népcsoport egységét”³⁵, Magyarországon viszont csupán idő kérdése volt a kormány által irányított *Magyarországi Német Népművelődési Egyesület (Ungarländische Deutsche Volksbildungsverein)* szétesése. A mártíromság mítoszával körülvett Franz Basch nevével fémjelzett vezetőréteg bírta a németek nagyobb részének szimpátiáját.³⁶

Ez a tény szorosan összefüggött azzal, hogy a VOMI kezdeményezésére a német népcsoportok legfelsőbb vezetőségében elitváltás ment végbe. Basch a magyar kormány felfogása szerint is mérsékelt volt, mint Richard Huß professzor, aki az ellenzéki *Kameradschaft*ot vezette, és erősen kormányellenes álláspontot képviselt.³⁷ Vagyis míg a vezetés kérdése Romániában és Jugoszláviában német „belügy” volt, addig Magyarországon a *Volksbund* vezérkarát a magyar kormánnyal egyetértésben állították össze. Ugyanezen séma alapján kényszerítette a VOMI távozásra Jugoszláviában Jakob Awendert 1939 májusában,

³² Höhne, Heinz: *Der Orden unter dem Totenkopf. Die Geschichte der SS*. München, 1997. 256.

³³ Broszat, Martin: *Der Staat Hitlers*. München, 1978. 368.

³⁴ Ehhez a különösen releváns aspektushoz lásd Seewann, Gerhard: *Ungarische und deutsche Minderheiten im Donau-Karpatenbecken 1918–1980: Ein typologischer Vergleich ihrer Entwicklung*. In: Hösch, Edgar – Seewann, Gerhard (Hrsg): *Aspekte ethnischer Identität. Ergebnisse des Forschungsprojektes „Deutsche und Magyaren als nationale Minderheiten im Donauraum“*. München, 1991. 395–409.

³⁵ Oberkersch, Valentin: *Die Deutschen in Syrmien, Slawonien, Kroatien und Bosnien*. Stuttgart, 1989. 250.

³⁶ Lásd részletesen Spannenberger, Norbert: *„Die deutsche Frage als Gefahr”. Anmerkungen zum Zerfall der Ortsgruppen des „Ungarländischen Deutschen Volksbildungsvereins” in Süd-Transdanubien 1936–1938*. In: *Siebenbürgische Semesterblätter*, Bd. 9. (1995) 169–180.

³⁷ Huß Richard 1885-ben született Besztercén, tanulmányait Kolozsvárott, Bécsben és Straßburgban végezte. Itt került kapcsolatba nacionalista és antiszemita körökkel. 1916-ban nevezték ki Debrecenben a germanisztika professzorává. 1918-ban csatlakozott Rudolf Brandsch erdélyi szász politikai köréhez, s így Bleyer politikai ellenfelének számított, akivel 1929-ben békült ki. Bleyer halála után a Gratz Gusztávval ellenzéki helyet elfoglaló körnek a vezetője, a *Volksbund*nak azonban már csak befolyás nélküli, tiszteletbeli elnöke.

és nevezte ki Sepp Jankot a *Kulturbund* első emberévé.³⁸ Romániában két szakaszban zajlott le ez a „megtisztítási folyamat”: 1938-ban néhány másodvonalbeli szereplőt (Waldemar Gust, Alfred Bonfert és Fritz Cloos) a Birodalomba száműztek, mivel nem hagytak fel radikális propagandatevékenységükkel. Egy évvel később Fritz Fabritius volt kénytelen követni őket, mert teljes autonómiát követelt annak ellenére, hogy II. Károly király 1938 decemberében engedélyezte a *Nemzeti Újjászületési Front* megalakítását, amely teljességgel megfelelt a birodalmi német érdekeknek. Andreas Schmidt, akit a Birodalomban képeztek ki, 1940-ben bekövetkezett népcsoportvezetővé való kinevezésével ez a folyamat is tetőpontjához érkezett.³⁹ A VOMI kegyelméből kinevezett népcsoportvezetők természetesen a VOMI-tól függték, ez megkönnyítette irányíthatóságukat a mindenkori kormánnyal szemben.⁴⁰

A radikális beavatkozással az SS-nek az volt a szándéka, hogy a német népcsoportok, valamint az adott országok kormányai közti együttműködést a saját érdekeinek megfelelően alakítsa. Ezáltal egyrészt kiküszöbölhetővé vált a német kisebbség mint konfliktusforrás, másrészt Délkelet-Európa baráti és/vagy szövetséges kormányai a Birodalom politikai érdekeivel ezen a területen is jobban összefonódhattak volna. Erre világít rá Fabritius megbuktatása, ahogy az 1939-es magyarországi választások is ebbe az irányba mutatnak, ahol a kormánypárti jelöltek oldalán a *Volksbund* három jelöltje is elindult.⁴¹

Végül az SS abban is érdekelt volt, hogy szerződéses útján biztosítsa ezen népcsoportok jogi helyzetét. Erre ugyancsak Magyarország volt intő példa, hiszen a *Volksbund* státuszát tekintve 1940 augusztusáig csupán kulturális egyesület volt, és a magyar kormány semmiképpen sem akart hozzájárulni hatáskörének kiterjesztéséhez. E tekintetben Szlovákiát tekintették precedens értékűnek. Kurt Otto Rabl, a VOMI egyik képviselője és egyben Franz Karmasin népcsoportvezető tanácsadója, Pozsonyban egy olyan törvénytervezetet terjesztett elő a német népcsoporttal kapcsolatban, amely valamennyi délkelet-európai állam számára modellértékkel bírt volna.⁴²

A hangsúly tehát már nem a „népiség védelmé”-n és nem is a német kisebbségeknek a birodalmi politika érdekeinek megfelelő, alkalomszerű felhasználásán volt. Sokkal inkább arról volt szó, hogy miként lehetséges ennek az „előreláthatólag politikai és biológiai potenciálnak a hasznosítása”, mégpedig a német hegemoniális politika érdekében.⁴³ Az SS célja nem egy, a szó konvencionális értelmében vett kulturális szervezet vagy politikai csoport megszervezése volt, hanem egy egységes világnézeten alapuló, centralizált népcsoport-

³⁸ Seewann – Spannenberger: *Akten. Birkás Géza vallomása*, 210–211.; Oberkersch: *Die Deutschen*, 251.

³⁹ Böhm: *Das „Ditte Reich”*, 12.

⁴⁰ Vö. Roth, Harald: *Politische Strukturen und Strömungen bei den Siebenbürger Sachsen 1919–1933*. Köln-Weimar-Wien, 1994. 192. Számos pontatlansága ellenére informatív még Böhm, Johann: *Die Deutschen in Rumänien und die Weimarer Republik 1919–1933*. Ippesheim, 1993.; Schieder, Theodor (Hg.): *Das Schicksal der Deutschen in Jugoslawien. Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa*. München, 1984. 41E.

⁴¹ Spannenberger, Norbert: *Der Volksbund der Deutschen in Ungarn 1938–1944 unter Horthy und Hitler*. München, 2002. 170–178.

⁴² Vö. Hoensch, Jörg K.: *Die Slowakei und Hitlers Ostpolitik*. Köln–Graz, 1965. 180ff.; Karmasin (1901–1970) a szlovákiai német párt alapítóinak egyike volt, 1935-ben pedig a *Szudétanémet Párt*tal való fúziója után Konrad Henlein helyettese lett. 1938-ban az újonnan alapított *Német Párt* vezetője, októberben pedig Tiso a német népcsoport ügyeit intéző államtitkárnak nevezte ki. 1945-ben nyugatra menekült, Nyugat-Németországban álnéven bújkált. 1947-ben Csehszlovákiában in absentia halálra ítélték.

⁴³ Ritter: *Das Deutsche Ausland-Institut*, 11.

szervezeté. A Birodalomból érkező sikerjelentések igéző bővölete és a birodalmi szervektől való anyagi függés adta meg az utolsó lökést Délkelet-Európa krízisben levő német kisebbségei számára, hogy ezen offenzívának utat engedjenek. Az SS ezen politikája azonban nem aratott azonos mértékű sikert az egyes országokban. Az alábbi forrásban közölt irányelvek akkor veszítettek jelentőségükből, amikor a második világháború menete egyre inkább rögtönzött döntéseket követelt meg a birodalmi népcsoport-politikában. A háborús helyzet elmérgesedése mind a birodalmi szervek egymáshoz való viszonyában, mind pedig a birodalmi szervek és a délkelet-európai kormányok, illetve az egyes népcsoportok vezetősége viszonyában új játékszabályokat teremtett.

FORRÁSSZÖVEG

Forrás: Bundesarchiv (Berlin–Zehlendorf) R43 II., 1408c

A birodalom határain kívül élő német népiség része az örök Németországnak. Ez a népiség az elszakíthatatlan sorsközösségből adódóan a lehető legnagyobb mértékben a birodalomból érkező német életimpulzushoz igazodik. Ugyanakkor a népiesség mélyre nyúló, saját gyökereire alapozva saját népi élettörvényei szerint él, és olyan létformákat fejlesztett ki, amelyek megfelelnek az idegen államok adta körülményeknek.

A tengerentúli területek német alakjának sokszínűségét figyelmen kívül hagyva is, a Birodalomhoz fűződő különböző történelmi viszonyból adódóan az európai németiség is rendkívül különféle. A problémák regionális különbözősége Luxemburgban, Elzász-Lotharingiában, Svájcban, Dél-Tirolban, Ausztriában és a Szudéta-vidéken át egészen Volhíniáig éppen olyan sokrétű, mint amilyen különböző a hajlandóság arra, hogy a német nép egységének és teljességének törvényét szolgálják.

A népi német gondolat szolgálatában állni egyrészt jelenti a legbonyolultabb és legfinomabb népi életrezdülések megérzését, továbbfejlesztését és azoknak a mérgektől való megtisztítását, másrészt a szilaj és fanatikus tettvágy erejének fegyelmezését és lehetséges közeli és távoli célok érdekében történő mobilizálását. Ennek formálódása szempontjából a többéves egyéni munkából táplálkozó személyes bizalom gyakran sokkal többet jelent, mint a legnagyobb pénzbeli támogatás. A népiség legmélyebb életerejébe vetett hit leginkább ott mutatkozhat meg, ahol a nemzedékeken át tartó zűrzavar, az uralkodó társadalmi osztályok elrontottak bennünket. Ösztönzés és alakítás, ébresztés és fegyelmezés, megtisztítás és támogatás; ezek azok az erők, amelyeknek a népi német feladatok színes palettáján állandóan és egyszerre kell hatniuk. A szervező apparátusok feladata a szolgálat, jelentőségük és felhasználásuk a népiség lényegének fejlődéstörvényeiből ered.

Ezen kívül döntő tényező a népiséggpolitikában az a kényszer, hogy azokat a többi államokat, melyek területén tősgyökeres német népiség található, mint realitást vegyük számba, és így valamennyi megnyilatkozást három alapelvnek kell alárendelni:

- A. Figyelembe kell venni a német népiségnek az elválasztó határokon túlnyúló egységének és teljességének alapelvét. Ez az alapelv nem taktikai, hanem stratégiai jelentőségű. Semmiféle totalitásra való törekvés a német életben nem lesz képes arra, hogy feloldja a német össznépiség és a német állam közötti feszültséget. A feszültséget nem lehet letagadni, sem szépíteni, sem megszüntetni, a feszültséget kezelni kell. Ezt a feladatot a nemzetiszocialista államtól várjuk.
- B. A Birodalomban végzett munkának úgy kell zajlania, hogy az politikailag ne terhelje meg a népiséget.

- C. Ugyancsak figyelembe kell venni, hogy a Birodalomból érkező szükséges segítség úgy történjen, hogy az ne jelentsen teherterét a Német Birodalom külpolitikája számára. Ellenkezőleg: a külföldön élő német népcsoportoknak az aktív előőrs szerepét kell betölteniük a Német Birodalom külpolitikájában.

Ebből következően az irányelvek a következők:

1. A népcsoportokban rejlő német életet a lehető legerőteljesebb mértékben alkalmassá kell tenni az önsegélyezésre/önvédelemre [Selbsthilfe] és az önmagával szembeni felelősség vállalására. Ez a felelősségvállalás ugyanúgy vonatkozik a szűkebb hazára, mint a teljes német össznépeségre. Az Európában csaknem húsz éve zajló kielezett népiség-harc után bizonyos, hogy a külföldi német népiség tudja, hogyan védje meg magát, ami által az egész német népnek dicsőséget szerez, és nyitva hagy minden lehetőséget egy másfajta európai rendezésre. Ezért van értelme és értéke a népiség-harc folytatásának.
2. A Birodalomból érkező segítség nem más, mint segítség az önsegélyezéshez. Nem fér össze semmiféle nyilvános reklámtevékenységgel, és kívül áll mindennemű sikerért folyó vetélkedésen. Az ilyen jellegű munka, melyet a VDA végez a legkiterjedtebben, minden körülmények között a Birodalomban működő állami és pártszervek védelmére és láthatatlan, ugyanakkor hathatós támogatására van utalva.
3. Az állam- és pártszervek bármely látható megjelenése a határon túli németiségért végzett feladatok terén teherterét jelent a Birodalom és a népcsoportok számára is. Egyszer és mindenkorra fel kell hagyni az ilyen jellegű kísérletekkel. A Birodalom határain túli német népiségterületek nem tekinthetők olyan rejtett közigazgatási kerületeknek, ahol hatalmi gondolatok táptalajra találhatnak. A népcsoportok felelős képviselői elvárják a nemzetiszocialista fegyelem feltétlen betartását.
4. A népi német munkálkodás közegeinek a Birodalomban tartózkodniuk kell bármiféle állampolitikai célkitűzéstől. Ezen szervezetek autonómiáját feltétlenül meg kell őrizni az állammal és a párttal szemben. Az állami és pártszervek sohasem léphetnek fel parancsoló szervként e területen. Ezen szervek feladata pusztán annyiban merülhet ki, hogy biztosítsák a szabad működést a népi német intézmények számára.
5. A Föld egyetlen népe sincs oly mértékben ráutalva arra, hogy a népiség-harc eszközeivel védje meg magát és állja meg a helyét, mint a német nép. A népiség-harc módszerei ezáltal a németek népi léte számára olyan fontossággal bírnak, mint a hadsereg számára a stratégia és taktika törvényeinek helyes felismerése és felhasználása. Ezáltal mindenekelőtt a népi német feladat magas rangját jeleztük. Az azután is változatlan maradna, ha bizonyos körülmények között az egyik vagy másik jelentős határkérdés a győzedelmes német fegyverek segítségével megoldódna. Hiszen Európa húsz országában és további tizenöt tengerentúli országban él tősgyökeres német népiség.
6. A fegyveres harchoz hasonlóan, ahol a szaktudás, a háborús tapasztalat és a sokéves béketapasztalat a vezető felelős tisztségbe történő kinevezés magától értetődő előfeltétele, úgy ezen irányelvek a népiség-harc viszonylatában is érvényesek. A háborút követő időszak, különösen az 1918–1925 közötti évek népiség-harcainak összegyűjtött tapasztalatai Európa valamennyi frontjáról épp úgy nélkülözhetetlenek a német népiség kérdésével foglalkozó vezetők számára, mint ahogy a világháborúban szerzett tapasztalatok a katonák esetében.

7. Valamennyi német lakossal rendelkező ország erkölcsi igénytel bír arra nézve, hogy az általa a múltban és a jelenben létrehozott legjobb megjelenési formái alapján ítélje meg a német össznépeség. A népcsoportok felelős vezetőinek igénytel kell tartaniuk a teljes bizalomra. A Birodalomból érkező szimatolás, besúgás a népcsoportok meghatározó munkatársai körül ellentmond a népiség méltóságának, megnehezíti a felelősség viselését, és sohasem a népiség kérdésében való mértékadó közreműködés képességének a jele.
8. Ahol a német nép csoportjai, mint például a nyugat-német elővidéken, még nem vagy még nem teljesen szerezték meg az önszegélyezés/önvédelem és az önmagukkal szembeni felelősségvállalás képességét, vagy ahol ezen képesség megszerzését, mint például Szovjet-Oroszországban, önkényuralmi eszközökkel akadályozzák meg, ott mindenekelőtt a Német Birodalomból érkező erőkkkel kell arról gondoskodni. Pontosan ezeken a területeken kell népiség-harcunkban a legjobb erőkknek és legmélyebb tapasztalatoknak bizonyítaniuk.
9. Népiségünk megbonthatatlan egységének és teljességének alapelvéből következik, hogy népünk egyetlen egy csoportját sem írhatjuk le, és az adott népcsoportterület számára szükséges segítséget még akkor sem szüntethetjük be, ha az állami politika és a népiség törvénye közötti feszültség a lehető legnagyobb. Sőt ilyen esetekben van igazán szükség arra, hogy a német népiség vezetésének szervezőkészsége megmutatkozzon. Ha másképpen cselekednénk, feláldoznánk világnézetünknek a külpolitikára vonatkozó részét, lealacsonyítanánk, taktikai ügyvé fokoznánk le a népiség gondolatát néptársaink és az idegen népek előtt.
10. A néptársi összetartozás [Volksgenossenschaft] gondolatából fakad valamennyi német néptárs egyenértékűsége. Csupán a funkcióik különböznek a különböző államokban. A Birodalmon kívüli néptársak Adolf Hitler Führer személyében látják a teljes német nép vezérét. A külföldön élő német népcsoportok képviselői a népi német kérdésben olyan németországi vezetésre törekednek, amely megfelel a külpolitika által támasztott követelményeknek, a népiség-harc méltóságát támogatja a Birodalomban, s folyamatos, közvetlen kapcsolatot tart fenn a német nép vezérével. A VDA 1933-tól megfelelt ezeknek a külpolitikai és belső népi követelményeknek. Mára csupán a Führerrel való közvetlen és állandó kapcsolat kérdése nyitott még.

Fordította: GONDA GÁBOR